

Радіопередачі як ефективний засіб вивчення української мови

М.П. Заверющенко, викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

О.Л. Заверющенко, к. філол. н, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,

Радіо як один із засобів масової інформації відіграє важливу роль у всіх сферах суспільного життя й діяльності людини. Воно виконує просвітницьку, освітню, пізнавальну, виховну, розважальну та інші функції. На багатьох підприємствах, у багатьох організаціях, установах, у житлових будинках є радіоточки. Окрім цього, сьогодні люди використовують переносні радіоприймачі, які беруть із собою на роботу, на відпочинок, слухають радіо в транспорті через мобільні телефони тощо. По-справжньому оцінити важливість цього засобу передачі інформації можна, лише втративши його.

Передачі на Першому каналі Українського радіо розподілено таким чином, що в кожній охочий може обрати улюблену програму. Особливої цінності набувають передачі патріотичного змісту, а також загальноосвітнього змісту. Вони розраховані на людей, як правило, молодого та середнього віку, що цікавляться культурою й історією свого народу. Серед таких радіопередач виділяються програми, покликані підвищити культуру мовлення, донести до слухачів орфоепічні, акцентуаційні норми літературної мови, запобігти лексичним помилкам, порушенням граматичних норм тощо.

Наприклад, досить популярним був цикл радіопередач «Чорним по білому», присвячених перевірці знань літературних норм української мови, тлумаченню лексичних значень рідковживаних, діалектних слів, архаїзмів тощо за допомогою вікторини. Учасники також мали продемонструвати знання з історії України, культурології, етнографії та інших суміжних дисциплін. Окрім цього, слухачам в прямому ефірі пропонувався текст, що містив помилки, пов'язані з неправильним уживанням значень слів, уживанням суржикових слів, скалькованих з російської мови, порушенням граматичних конструкцій та іншими відхиленнями від літературних норм.

Також у межах передачі проводився конкурс, суть якого полягала в тому, щоб зібрати якомога більше прикладів оформлення з помилками вивісок на магазинах, оголошень у транспорті, рекламних банерів, бігбордів, етикеток на продуктах й інших товарах із метою аналізу цих помилок, створення комічного ефекту, а відтак, удосконалення знань норм рідної мови. Найкурійозніші приклади зачитувалися в ефірі.

У рамках науково-просвітницьких передач названого каналу щопонеділка звучить програма «Як ми говоримо?». Вона присвячена обговоренню проблем слововживання та норм українського правопису, які викликають труднощі під час спілкування. Диктори звертають увагу слухачів на авторитетні словники та підручники з української мови, запрошують до розмови видатних учених: мовознавців, літературознавців, викладачів і письменників.

Одним із найяскравіших прикладів вивчення мови є ігрові радіопередачі, розраховані на дітей дошкільного віку. Їм пропонують прослуховування народних казок, пісень, під час якого дошкільнята отримують можливість пізнавати рідну мову за допомогою уявних образів. Так, наприклад, маленькі діти з нетерпінням чекають на радіопередачу «Вечірня колисанка», яка виходить в ефір кожного вечора. Вона дарує дітям щодня нові казки, серед яких є як українські народні, так і літературні.

Для школярів, приміром, створюють радіопередачі, у яких звучать уривки з літературних творів, досить часто зі шкільної навчальної програми. Уранці перед тим, як іти до школи, діти мають змогу прослуховувати радіопередачу «Школяда» рідною мовою. Десять хвилин присвячено школі та життям учнів, урокам, конкурсам і фестивалям. Хлопці й дівчата щодня шукають відповіді на складні питання, дають корисні поради. У кожному випуску «Школяди» є багато цікавої інформації й новини зі шкільного життя з усіх куточків України – репортажі з місця подій, інтерв'ю з переможцями конкурсів і просто розмови в колі друзів. Особливість цієї радіопередачі в тому, що її учасники – лише школярі, а дорослі тільки коментують якісь складні ситуації.

Великий інтерес завжди викликає Всеукраїнський радіодиктант національної єдності, який традиційно проводять у День української писемності та мови. Традицію проводити радіодиктант в Україні започаткувало Національне радіо 2000 року.

Це масовий захід, який збирає біля радіоприймачів тисячі людей в Україні та за її межами. Він має як просвітницьке, так і патріотичне значення. Аудиторія слухачів радіодиктанту дуже велика – від школярів до пенсіонерів, від людей з середньою освітою до академіків. Це можуть бути як професіонали, так і люди, котрі тільки-но починають вивчати мову. Під час радіодиктанту люди одержують колосальний заряд позитивних емоцій, оскільки відчувають себе певною частинкою величезної аудиторії, що чекає з нетерпінням початку цієї акції. Сенс проведення радіодиктанту по всій країні полягає, у першу чергу, у прищепленні любові до рідного слова, осмисленні рідної мови як унікальної субстанції, інструменту пізнання навколишнього світу. Не важливо, що хтось із слухачів пропустив кому або порушив орфографічну норму. Важливо те, що радіослухач отримав цього дня можливість відчути себе необхідною частинкою єдиної нації, об'єднаної в пориві відстояти свою мову від другорядності, забуття, заборон шляхом повторення орфографії і пунктуації.

Суттєвим є той факт, що в загальноосвітніх школах учні також мають можливість написати радіодиктант. Не обов'язково посилати свій варіант написання радіодиктанту на радіо. Часто його пишуть для себе, щоб оцінити свій рівень знання норм правопису. Доброю традицією стало нагородження переможців радіодиктанту.

Одним із вдалив, на наш погляд, шляхів підвищення рівня грамотності в молоді є музичні радіопередачі рідною мовою, у яких звучать улюблені мелодії різних стилів і напрямків. Наприклад, на радіо «Промінь» можна не тільки послухати етнічну, автентичну музику, але й повчитися в дикторів чистоті мови.

Радіоканал «Культура» (Канал духовного відродження) розраховано на слухачів, які люблять передачі про літературу, музику, кіно й інші види культури та мистецтва. Журналісти редакції літератури представляють в ефірі радіо «Культура» класичні й сучасні твори як українських, так і зарубіжних письменників у виконанні провідних українських акторів. Також запропоновано Шевченкіану слухачам каналу: звучать як фондові, так і сучасні записи творів Кобзаря. На каналі є багато науково-пізнавальних програм, зокрема, про мовні проблеми, книговидання, музейну справу, духовне життя християн тощо.

В ефірі цього радіоканалу всі охочі мають змогу слухати театральні радіоп'єси з фондів Українського радіо, порівняти орфоепічні, граматичні та інші літературні норми сучасної української мови з тими нормами, які існували в нашій мові в ХІХ – ХХ ст. Також шанувальники радіовистав можуть ознайомитися з класичними творами, які не входили до шкільної програми української та зарубіжної літератури з ідеологічних міркувань під час радянського періоду.

Радіо сприяє закріпленню мовних знань, розвитку навичок щодо вимови слів, їхнього наголошування, добору синонімів тощо, навчає культурі спілкування, тонкому відчуттю підбору потрібних слів у потрібній ситуації, дає поняття про те, як потрібно будувати граматичні конструкції, де робити логічні наголоси, паузи. Диктори Українського радіо – професіонали в галузі виразного читання, знання особливостей мовлення. Викладачі мови також можуть удосконалити знання орфоепічних норм.

Вивчення мови за допомогою радіопередач може відбуватися не тільки цілеспрямовано, але й спонтанно. Людина, яка регулярно слухає радіопередачі певною мовою, розширює свій кругозір, учить сприймати інформацію на слух, збагачує свій лексичний запас, тренує пам'ять, запам'ятовуючи нові слова, їхні значення.

Таким чином, слухаючи радіопередачі, зокрема загальноосвітні, культурно-просвітницькі, реципієнти підвищують свій рівень володіння мовою, нормами її літературного варіанту. Окрім цього, працює їхній слуховий апарат, пам'ять, мислення. Під час передач у прямому ефірі слухачі мають змогу взяти участь у них, почути себе. Радіодиктанти не тільки покращують рівень грамотності населення, але й дають слухачам змогу висловити своє почуття національної гідності, патріотизму. Ігрові передачі сприяють розвитку інтересу до рідної мови, культури, що досить важливо для виховання дітей, підлітків і молоді.